

РОМАН ЗАВАДОВИЧ

# КАРПАТСЬКИЙ ЧАРІВНИК





РОМАН ЗАВАДОВИЧ

# КАРПАТСЬКИЙ ЧАРІВНИК

КАЗКА

Ілюстрації

*Ярослави Кучми*



ВИДАВНИЧИЙ КОМІТЕТ

ТВОРІВ РОМАНА ЗАВАДОВИЧА В ЧІКАГО

1980





*Цю казку присвячую своїй внучці  
Руслані Марії Завадович  
Автор*

Roman Zavadovych

THE WIZARD OF THE CARPATHIAN MOUNTAINS

A Fairy Tale

Казка „КАРПАТСЬКИЙ ЧАРІВНИК” є ювілейним виданням  
у 60-ліття літературної творчості Романа Завадовича.

**ДОРОГІ ЮНІ ЧИТАЧІ !**

*У ваших руках нова казочка вашого щирого Друга-письменника Романа Завадовича, з якого ім'ям ви вже напевно зустрічалися.*

*Вже сама назва казки — КАРПАТСЬКИЙ ЧАРІВНИК — викликає в уяві красу й захоплення не тільки в тих, що в тому прекрасному краї вирости, а й у тих, хто вже з оповідань чули чи на малюнках бачили ту красу.*

*То й не диво, що саме в тому чарівному куточку української землі жив собі чарівник, що творив дивовижні чуда. І творив він їх з допомогою незвичайної мудрости, якої він навчився у природи. Але як саме він тієї мудрости набує, то вже вам не скажемо. Ви про це довідастесь, коли прочитаєте цю казочку, яку ще й оживила своїми малюнками мистець — Ярослава (Ляля) Кучма.*

*Також не дивно й те, що саме з-під пера Романа Завадовича являється ця казка про його улюблені Карпати. Автор сам, як той карпатський чарівник, пізнавши скарби свого незабутнього краю, переспіває їх нам ось уже 60 років.*

*Отже, читаючи цю казочку, дорогі юні друзі, подумайте з вдячністю про її Автора — вашого великого приятеля, який присвятив вам своє творче й трудолюбиве життя.*



Це діялося давним-давно, коли ще Україною правили свої князі. В одному хуторі коло Перемишля жила родина: батько, мати і четверо дітей — хлопців. Як хлопці підросли, каже батько:

— А чим ви хотіли б бути?

Найстарший син відповів:

— Я хотів би бути хліборобом, як ви, тату.

— А я б хотів бути воїном, — каже молодший. — Я піду до нашого князя за дружинника.

Третій каже:

— Я хотів би бути ремісником<sup>1</sup> — ковалем, бондарем<sup>2</sup> або столяром.

— А чим би ти хотів бути, мій мізинку?<sup>3</sup> — питає батько наймолодшого сина.

Добромир хвилину подумав і каже:

— Хліборобом не буду, бо ви дасте все поле найстаршому братові. У військо не піду, бо там треба проливати кров. Ремісником також не буду, бо не маю кебети<sup>4</sup> ні до ковальства ні до бондарства. Я б спершу пішов у світ, роздивився, як живуть люди, а тоді вже вибрав би собі якесь зайняття.

1) Ремісник — робітник, що вміє якийсь рід праці, виконуваний власними руками.

2) Бондар — ремісник, що виробляє бочки.

3) Мізинець — наймолодший з дітей у родині.

4) Кебета — здібність.

— Добре, сину! — каже батько. — Іди в світ, а як вибереш заняття, то прийди до нас, щоб і ми знали, чим ти будеш.

Попрощався Дсбромир з родиною: мамі — татові до ніг упав, братів до грудей притиснув, узяв торбу на плече і пішов. Минув багато сіл і хуторів, розмовляв з людьми, придивлявся, що вони роблять, як живуть, але ніяка праця йому не сподобалася.







Врешті зайшов у Карпатські гори, в ліси. Дивиться, на дереві сидить крук, ніби крякає, а ніби по-людському говорить.

— Слухай, пташе! — питає його Добромир. — Хто тебе навчив по-людському говорити?

А крук відповідає:

— Навчив мене чарівник, що живе тут недалеко в печері. Як я був поранений у бою з пугачами, то він мене вилікував і навчив говорити, як люди. Якщо не боїшся, як хочеш побачити того дідуса, то я покажу тобі до нього дорогу.

Добромирові було дуже цікаво побачити того дідуса, і крук привів його до печери. Дідусь був одягнений, як одягалися бойки: полотняні штани з широким поясом, на сорочці овечий киптар<sup>5</sup>, на ногах постолі<sup>6</sup>, гостро загнуті догори. Мав довгу білу бороду, мало не до пояса.

— Чого ти сюди прийшов? — питає чарівник.

— Чи ви не могли б навчити мене такого зайняття, якого я не бачив досі між людьми? — каже Добромир.

Чарівник зразу не відповів нічого. Дав Добромирові їсти і постелив йому спати на ведмедючому кожусі.

— Це мусить бути незвичайний хлопець, — бурмотів до себе чарівник. — Може я відгадаю його долю...

Коли Добромир твердо заснув, чарівник узяв його руки й уважно оглядав його долоні. Потім вимовляв якісь чари і так вдивлявся в Добромирове чоло, мов би хотів вичитати всі його думки і мрії. На другий день сказав:

— Є різні чарівники — злі й добрі. Злі коять<sup>7</sup> людям усякі пакості<sup>8</sup>, а добрі помагають. Я добрий чарівник. Якщо хочеш, можеш на науку в мене лишитись на один рік.

Добромир згодився. І почалась наука.

Ходили вони по полях і лісових галявах, збирали зілля і квіти; з землі викопували коріння, а з дерев стісували кору — це все сушили на сонці. У лісах натрапляли на дивні ягоди. Чарівник варив з них якусь масть.

Деколи чарівник водив Добромира під землю, в печери. Назбиравши трохи сухого спорохнявілого дерева, що світилося в темноті, вони ходили кругими коридорами. Чарівник час від часу зупинявся, щось вертів у скелі, дивився, принохувався. Раз продовбав дірку в щілині скелі, приклав до неї шийку глиняної пляшки і наповнив її чимось,

5) *Киптар* — кожушок без рукавів.

6) *Постоли* — м'яке взуття без окремих підшов.

7) *Коять* — чинять, роблять.

8) *Пакості* — шкоди.



що неприємно тхнуло<sup>9</sup>. Тоді чарівник, міцно заткав дірку довгим чопом<sup>10</sup>, і швидко обидва вийшли. Коли були нагорі, чарівник сказав:

— Дивись, хлопче, люди цього не знають. А я навчився, заглядаючи в нутро землі. Ось таке диво поклав сюди Господь. Це „дух землі“.

Викресив огонь і приклав його до відкоркованої пляшки. З неї в одну мить спалахнуло синє полум'я.

— А тепер ходи, — сказав чарівник, — я покажу тобі, як той „дух землі“ проривається з нутра землі наверх.

Вони пішли в широку долину, де колись було велике озеро, а тепер залишилося з нього глибоке болото-багно. Часом це багно ворухилося і то тут, то там вибризувало вгору, мов водограй. Із цього брудного водограю воняв той самий „дух землі“, але вітер швидко розвівав його.

Раз натрапили на камінь, що блищав, мов скло.

— Це блаженний<sup>11</sup> камінь! — сказав чарівник.

В ньому була щілина. Чарівник устроїв туди залізний прут, і звідти витекла дивна цілюща<sup>12</sup> вода. Чарівник набирав її долонями до дзбанка, а вдома варив на ній усякі цілющі масті.

У лісі натрапили на скелю, в якій були отвори, наче вікна і двері. Видно, що тут колись жили люди.

— Чи ці стіни мурували мулярі? — запитав Добромир.

— Ні, — відповів чарівник. — Це скеля. Люди власним трудом видовбали в ній кімнати, вікна і двері.

Так минали дні, тижні й місяці. Добромир навчився багато. Він бачив, що його вчитель був не тільки чарівником, але й знахарем.<sup>13</sup>

Крук, що вмів говорити людською мовою, не раз кудись відлітав і не було його вдома по кілька днів. Вернувшись, сідав чарівникові на плече й оповідав йому, що бачив між людьми.

Одного разу сказав йому, що бачив, як велике військо перемиського князя пішло в похід на схід сонця. Крук чув, як князь говорив до воєводи: „На Київ напала степова орда і хоче його зруйнувати. Великий князь київський розіслав гінців<sup>14</sup> до інших наших князів, щоб прийшли йому з військом на поміч“.

9) Тхнуло — воняло, смерділо.

10) Чіп (чоп) — великий корок, здебільша з дерева.

11) Блаженний — особливий, шляхетний.

12) Цілющий — такий, що має силу лікувати недугу.

13) Знахар — ворожбит, старовинний лікар.

14) Гонець (гінця) — посланець, вістовий.

А за деякий час крук приніс нову сумну вістку: король угрів напав несподівано на перемиське князівство. Угорці пограбували села й городи, а потім підступили під сам Перемишль. А там війська мало, бо князь пішов на допомогу Києву.

Зажурився Добромир і каже до чарівника:

— Жаль мені моєї країни, і не знаю, що сталося з моєю батьківською хатою, з моєю родиною. Я хотів би піти додому й усе розвідати.

— Іди! — сказав чарівник. — Може і ти будеш там потрібний. Бож не дарма я вчив тебе цілий рік.

— Але я не знаю, на що ваша наука мені придасться.

— Як прийде слухний час, довідаєшся! Я бачив твою долоню, на якій написана твоя доля.

На другий день Добромир попрощався з чарівником. Як вийшов з лісів на поля, побачив кругом зруйновані села. Угорців уже не було. Не здобувши Перемишля, вони вернулись у свій край. Люди, що вийшли зі сховищ у лісах, багнах і очеретах, ходили зажурені, жінки і діти плакали. Коли Добромир підійшов до свого рідного хутора, побачив, що він спалений. Сусіди казали, що не знають, що сталося з його батьком-матір'ю, з його старшими братами. Дивлячись на сплюндрований<sup>15</sup> і ограблений край, люди тяжко сумували. До того ж розійшлася вістка, що угорці захопили в полон прегарну доню перемиського князя, Зореславу. Коли її привели до угорського короля, він сказав:

— Кращої дівчини не бачив я в своєму житті. Заберу її в Угорщину й одружу зі своїм сином.

Зореславу повезли за Карпати.

Вийшовши зі свого зруйнованого хутора, Добромир пішов навманя.<sup>16</sup> Ішов і думав: „Я таки не знаю, на що придасться мені чарівникова наука!“

Аж дивиться: під кущем спить чоловік. Був одягнений у брудну подерту одягу, худий і нещасний. Спав у купі листя, бо не мав чим прикритися. То вже була осінь, і листя опадало з дерев.

Почувши кроки, той чоловік прокинувся і з острахом подивився на Добромира.

— Хто ти такий? — запитав Добромир. — Чи не будеш ти угорець, що відлучився від свого війська?

Чоловік подумав, що й Добромир — також угорець. Певно ховається від тутешніх людей і тому сам один мандрує лісом. От той чоловік і каже:

15) Сплюндрований — знищений.

16) Навманя — без точно означеного напрямку.

— Я угорець і називаюся Беля. Я був візником у валці<sup>17</sup> возів, що возила за нашим військом харчі. Я нікого не вбив, ні не ограбив. Я не воїн. Одного разу на нашу валку несподівано напали селяни перемиського князя, валку розгромили, візників пов'язали, а лише мені одному пощастило втекти і сховатись у лісах. Угорське військо відійшло у свій край, а я заблудив і залишився. Якщо б мене зловили тутешні люди, пощади мені не було б. А тут я загину з голоду і холоду.

Настала ніч. Добромир поділився з Белею шматком коржа, і вони полягали спати.

Вночі приснився Добромирові чарівник. Він сказав: „Хлопче, доля послала тобі того угорського візника. Він заведе тебе через Карпати до угорського короля, а ти зробиш для свого народу і князя добре діло...”

— Яке діло? — запитав у сні Добромир, але сон розплився, чарівник зник, а хлопець лишився без відповіді.

Уранці передумував свій сон. Як би не було, чарівник не дарма мені снився! В Угорщину я піду, а що це за діло, будемо бачити.

От він каже до Белі:

— Ось послухай! Я збережу тебе від гніву тутешніх людей. Ти прикинься<sup>18</sup> німим і ні до кого не відзивайся ні словом. Тоді ніхто тебе не чіпатиме. Я буду говорити за тебе. Зате ти запровадиш мене у свій угорський край до свого короля.

Беля радо згодився.

Пішли вони такими околицями, що їх угорське військо обминуло. І хати стояли, і хліб був на столі. Обидва мандрівники харчувались і ночували в добрих людей. Ще й на дорогу діставали буханець хліба, шматок сала та головку часнику. А, вказуючи пальцем на угорця Добромир говорив: „Це зроду немова!”<sup>19</sup>

Поки настала зима, вони перейшли гори Карпати, а далі пішли степами, аж опинилися під замком угорського короля.

А в замку велике нещастя. Захворіла королева. Посходилися знахарі-чарівники з усього краю, давали ліки, радили, заворожували — ніщо не помагало. Так і видно було, що королева помре.

Беля мав хату недалеко. Тут вони обидва з Добромиром поселилися.

Полягали спати. Беля спить, а Добромира сон не береться. Він пригадує, які то дивні ягоди або корінці варив карпатський чарівник

17) Валка — низка возів, обоз, караван.

18) Прикинься — зробися.

19) Немова — німий.

у горщику і робив цілющу масть, що лікує різні хвороби; або як вони удвох ходили по околиці, шукали каменя, звідки виприскувала вода, що мала дивний смак. Хто її напився, позбувався всякої недуги.

На другий день Добромир пішов до замку.

— Я, — каже, — знахар не з цього краю, не з цього народу. Пустить мене до королеви, я погляну на неї.

От, як привели його слуги до спальні королеви і він глянув на її обличчя, щось немов шепнуло йому на вухо: звари коріння пробою<sup>20</sup> на воді з-під блаженного каменя.

— Я прийду завтра, — сказав.

Не пішов дотому, а в ліс. Став шукати корінців зілля-пробою. Довго шукав, але врешті знайшов. По дорозі дивиться, аж вистромився з-під землі блаженний камінь. От він устроїв у його щілину палицю, і з каменя бризнула дивна вода. На цій воді він удома заварив три рази цілющі корінці, а коли вода википіла, взяв масть і пішов до замку.

Покликав служниць і каже: прикладіть цю масть до грудей королеви. Як вони це зробили, королеві зразу стало легше, а через три дні вона вже вставала з постелі. Недуга швидко пропала, мов би її ніколи й не було.

Велика радість запанувала в замку. Король покликав до себе Добромира і каже:

— Багато було знахарів, але тільки ти один вилікував мою королеву. За те тобі належить заплата, якої ще ніхто не одержав. Ти будеш жити в таких розкошах, у таких вигодах, які нікому навіть у сні не снилися.

Добромир вислухав короля та й відповідає:

— Хто в розкошах живе, той ніколи знахарем бути не може. Вся його сила прспаде у вигодах, у їді та й у питті. Може я ще не одному в недузі допоможу, не одному добру раду дам, але мушу бути тим, чим був досі.

Здивувався король і весь його двір на таку мову, а Добромир веде далі:

— Дай мені, королю, іншу заплату, про яку я тебе попрошу.

— Що ж це за заплата? — питає король.

— Ти звільни з полону князівну Зореславу і відпусти її до города її батька...

Ще Добромир не докінчив тих слів, як король уже спалахнув ярим<sup>21</sup> гнівом, уже підвівся, щоб ударити кулаком об стіл, та королева поклала руку на його рамено.

20) Пробій — рослина (зілля).

21) Ярий — сильний.



— Наш пане! Та ж він урятував моє життя! . . .

Тоді відізався і син, наслідник батьківського престолу.

— Мій тату! Ти привіз мені прекрасну дівчину за жінку, але вона не любить мене.

Королева додала: — Чи ти, наш пане, хочеш силоміць одружити її з нашим сином? А що, як її врода спливе з неї разом з її сльозами? Я б не хотіла, щоб наш син був нещасливий у такому подружжі!

Не знав король, що на це відповісти, але злість сховав глибоко в своєму серці. Він подумав, що треба піти на хитрощі. Скажу тому чужинцеві: він спершу мусить виконати три роботи, а щойно тоді я відпущу князівну. А я придумаю йому такі роботи, що ніяка людина виконати їх не зможе. І так вийде по-моєму. Князівна залишиться у нас, зразу посплаче, потім привикне.

Махнув король жезлом<sup>22</sup> і каже:

— Добре, я відпущу князівну додому. Але ти, чужинце, мусиш виконати три роботи. Як не виконаєш, князівна ніколи не побачить свого Перемишля.

По хвилині додав:

— Бачиш той камінний горбок, що стоїть на краю міста. На ньому побудуєш дім. Але той дім не буде ні з глини, ні з цегли, ні з дерева, ні з заліза. Стояти він буде на самому горбку, але нізвідки його не буде видно. На будову призначаю тобі місяць часу.

— Ваша воля, пане! — відповів Добромир. — Я буду за будівничого, а ти дай мені робітників: сто каменярів з молотами і долотами.

— Більше нічого? — здивувався король. — Так буде, як ти хочеш!

Прийшли робітники-каменярі. Вийшов Добромир на той камінний горбок і каже до них:

— Отут, на верхку буде подвір'я. Це подвір'я ви мусите видовбати своїми долотами. Глянете збоку — горб, нічого в ньому не змінилося, а в тім горбі — подвір'я. Там, де буде подвір'я, я виміряв стіни та дах. Їх довбати не можна! Довкола них можете довбати, під сподом лупайте камінь, а їх не зачіпайте. Так на подвір'ї залишимо стіни і дах. Вони не муровані — вони така сама скеля, як увесь горбок. Вище горбка не вистромлюються, бо з горбка витесані. Зробимо в них двері, вікна. На подвір'я видовбаємо сходи з горбка — все з того самого каменю.

За місяць робота була закінчена. Викликав король своїх будівничих, найкращих у державі, нехай вони побачать роботу.

Вийшли за місто, дивляться — горб стоїть, як стояв. Почали в'їжджати крутою дорогою, мов слимаком, на верх. А як зупинилися на

22) Жезл — паличка з прикрасами (символ влади).



горі, своїм очам не вірять. Є подвір'я, дім, усе зроблене так, як треба. Перед домом стоїть Добромир, у пояс уклоняється, запрошує короля зайти в середину.

— Скажи, королю, чи все так, як ти хотів? Дім ні з глини, ні з дерева, ні з цегли, ні з заліза. Ми нічого не мурували, не будували. Проте має стіни, дах, двері. І горб стоїть, як перше стояв. З якого боку на нього дивитися, дому не видно.

Подивився король у середині дому і сказав тільки:

— Ти, чужинце, зробив першу роботу.

Сів у пишну коляску<sup>23</sup> і поїхав до свого замку. Але цілу ніч не міг заснути і все говорив: „Дивись, який той чужинець спритник, мене перемудрував. Та більше так не буде”.

Вранці кличе до себе Добромира.

— Ось друга твоя робота: запалити ріку. За три дні приїду подивитися, як ти будеш це робити.

Король спить, а Добромир у своїй хатині пригадує все те, чого вчив його карпатський чарівник, куди водив його по всіх-усюдах, по землі й під землею.

Вранці встав і пішов у степ. Бачив не одну ріку, не один став. Але, що ж з того: хіба вода може горіти? Аж над вечером став над берегом річки і дивиться: на середині ріки вода кипить, виром<sup>24</sup> крутиться, а з того виру виходить на верх щось, неначе дим. Бачити його не можна, але так воняє, аж голову запоморочує. На щастя, вітер злегка повівав і цей дим по воді роздував.

Добромир викресав вогонь, запалив тріску і кинув на вир. Дим умить зайнявся і почав горіти ясноблакитним полум'ям. То тут, то там по ріці почали горіти такі ж самі вогні, куди лише вітер розвівав це неприємне повітря.

— Оце й є той дух землі! — згадав Добромир слова свого вчителя-чарівника. — Той дух проривається навіть із дна ріки чи озера.

За три дні Добромир пішов до замку короля. Король з королевою, короленком і всім двором виїхали на річку. Поки доїхали, смерклося.

Яка чудова картина розгорнулася перед їх очима! Сонце вже заїшло, річка потемніла, а на ній то тут, то там горіло, наче квіття, синє і жовте полум'я. Дуже здивувався король, але не міг нічого іншого сказати, тільки: „Ти виконав другу роботу!”

Знову не спав король цілу ніч, думав, яку б то роботу придумати чужинцеві, щоб він її не виконав.

Кличе його до себе.

23) Коляска — пишний віз.

24) Вир — крутіж, місце в ріці, де крутиться вода.

— Дивись, настала зима! Упав сніг, мороз заморозив усе зілля, траву. На дереві нема ні одного листочка. А я хочу, щоб серед зими настала весна: щоб і трава росла, і квіти цвіли і на деревах зеленіло листя.

Почав Добромир ходити по всій околиці. Дивився, оглядав землю, принохувався і знов ішов далі. Аж в одному місці, в невеликій долині між двома горбками побачив мокровину<sup>25</sup>, що не замерзала. На схилі горбків стояло кілька дерев і кущів.

Узяв залізний прут і застромив його глибоко в болото. Коли ж витягнув його, то з отвору в болоті почало виходити таке саме повітря, як те, що горіло над рікою — „дух землі”. Добромир приготував у руках воскову свічку. Коли він здалека кинув її в той отвір, то повітря спалахнуло великим полум'ям і горіло весь час, як день, так і ніч. Ні сніг, ні вітер не могли його загасити.

І ось стало робитись дивне диво. Насамперед почав таяти сніг коло самого полум'я, потім відступав усе далі й далі від нього. Створилося коло, все ширше і ширше. Сніг не міг тут лежати, як кругом по полю, мороз не міг заморозити воду в лід. За кілька днів кругом полум'я почала рости трава, а в траві — перший весняний первоцвіт. Минуло ще кілька днів, на вітах кущів, на галузях дерев появилися бруньки,<sup>26</sup> з них розвинулося листя, а між листям — рожеві квіти. Навколо полум'я зробилася справжня весна, бо її ogrівало полум'я з „духу землі”. Нічого не пошкодила їм зима зі стужею та метелицями, з вітрами і бурями.

Тоді Добромир пішов до замку і сказав королеві:

— Достойний пане! Прийди і подивись на весну!

Їхати було недалеко. Король не вірив Добромирові, одягнувся у ведмедючу шубу<sup>27</sup>, надів баранячу шапку. Так само і весь його двір. Але, коли підійшли до полум'я, мусіли всю зимову одягу покидати. Тут була справжня весна.

Видно було, що король дивом дивувався, і велика лють<sup>28</sup> ухопила його серце. Але він сказав лише коротко:

— Ти, чужинце, зробив третю роботу!

Сів у сани і поїхав додому.

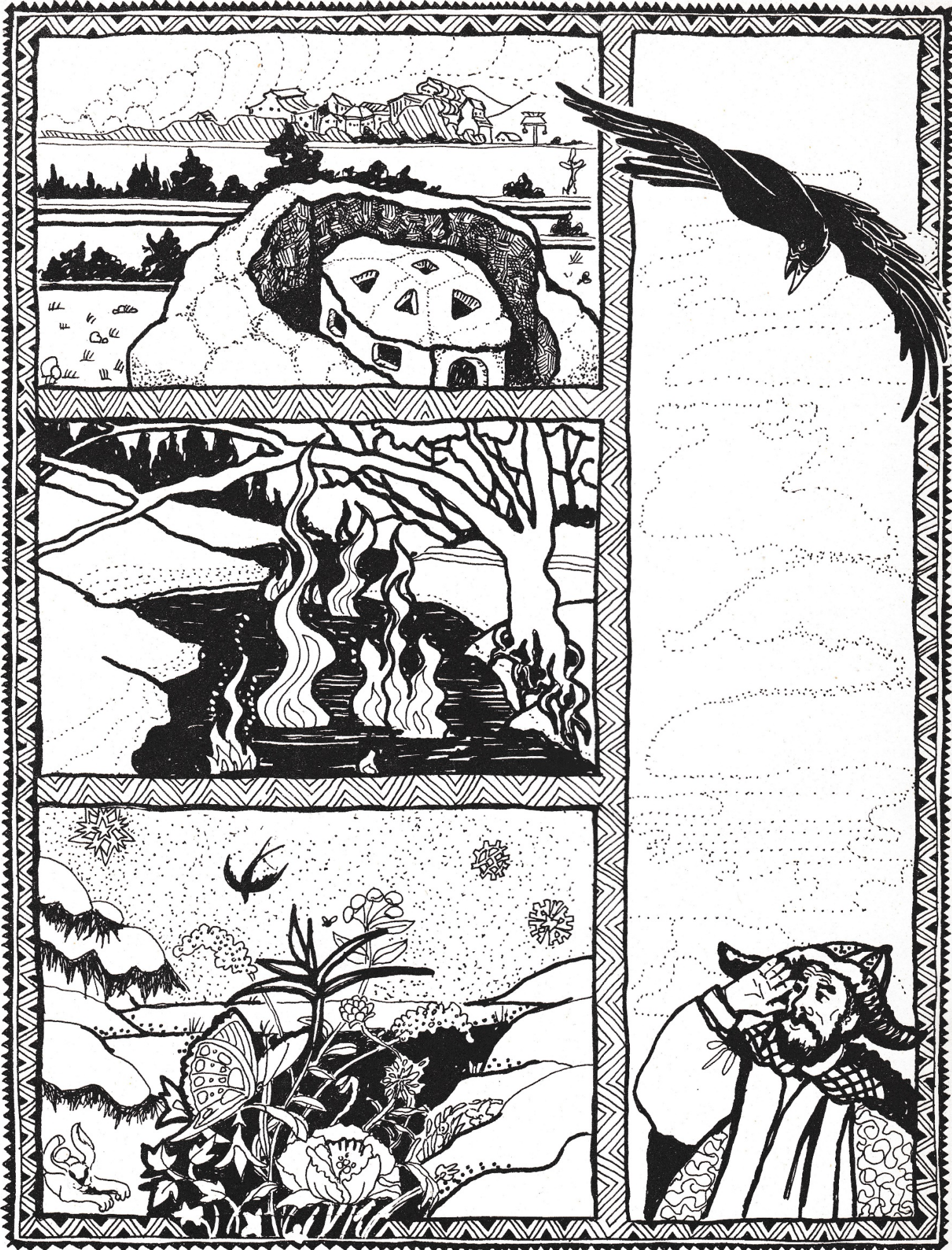
Минуло три дні. Добромир усе сподівався, що князівну вже приготувляють у дорогу. Але з замку не було ніякого післанця.

25) Мокровина — мокрина, заблагнена сіножатъ.

26) Брунька — зав'язка-пуп'янок, з якої розвивається листок.

27) Шуба — кожух.

28) Лють — гнів, злість.



Аж через тиждень покликав король Добромира до себе:  
— Ти виконав усі роботи, — сказав. — Однак, то була моя помилка. Я призначив для тебе не три, а чотири роботи. Мусиш виконати і четверту роботу. Як виконаєш її, тоді вже я звільню князівну і відішлю до її батька.

Добромир подумав, що король — нечесний, викрутливий чоловік, але не було іншої ради, треба було вислухати, яку то нову роботу придумав для нього король.

— Отут, коло замку, над самим майданом ти мусиш вибудувати палац<sup>29</sup>. Але він не може стояти на землі, а тільки в повітрі. Збудуєш палац у повітрі — це буде твоя остання робота.

Потім засміявся і додав:

— А тепер іди додому і приготуйся до роботи. За тиждень я вийду на майдан і буду дивитися, як ти будеш будувати.

Добромир, похнюпивши голову, пішов до свого дому. Іде і думає: як же ж збудувати палац у повітрі? Ось що придумав король, щоб не звільнити з полону князівни!

Журиться Добромир, їсти не хоче, сон його не береться. А час біжить. Минула доба, дві, три, чотири і вже недалеко від того дня, коли треба починати будову палацу... Аж п'ятої ночі чує — якийсь птах клює дзьобом до його вікна. Добромир засвітив свічку і дивиться — а за шибою крук. Добромир зараз пізнав його — це той крук, що карпатський чарівник навчив його по-людському говорити.

— Пусти мене до хати, — каже крук.

Добромир пустив його до хати.

— Мій чарівник, — каже крук, — не раз мене сюди посилав, щоб знати, що ти тут робиш. От, я і сидів на дереві тоді, як король казав тобі будувати в повітрі палац. Тоді я швидко помчався до чарівника і все йому розповів. А він прислав мене до тебе з порадою.

— І що ж він мені радить? — питає Добромир.

— Чарівник радить: того дня, як король прийде дивитись на будівання палацу, ти сиди в своїй хаті і нікуди не виходь! От, це все, що чарівник тобі переказав.

Після того крук полетів. Добромир став роздумувати над словами чарівника: чи це значить, що й чарівник уже втратив усю надію, чи, може, він щось таке придумав, чого звичайна людина придумати не може? Так роздумуючи, Добромир не зчувся, як заснув і спав цілу добу. Як прокинувся, то вже був день. Він подумав, що якраз тепер король виходить на подвір'я дивитись, як буде будуватися палац у повітрі...

29) Палац — палата, замок, гарно прикрашений будинок.

Так воно і було.

День був тихий, але мрячний. Імла обснувала небо і землю. Король вийшов на майдан, розглянувся кругом і сказав з глумом:

— Де ж той чужинець-будівничий, що має будувати палац у повітрі? Я його ніде не бачу.

І зареготався.

Та в ту хвилину крук, що літав у мряці над замком короля, відізвався голосом Добромира:

— Королю, я вже в повітрі! Я вже готовий будувати! Скажи, щоб твої робітники подавали мені все, що треба: камінь, вапно, пісок і дерево!

Король остовпів. Аж тепер він подумав, що для будівника треба було приготувати все на будову. Адже з повітря палацу він не збудує. А тут нічого нема, а як би навіть і було, то хто мав би це все подавати з землі вгору між хмари?

А крук настоює:

— Давай, королю, наказ! Твої робітники дуже повільні!

Король не знав, що робити. Досі він справді всім наказував, всі його боялися. А тепер він не тільки засоромився, а ще більше затривожився. Він подумав, що Добромир не абиякий чарівник. А з чарівником і король виграти не може. Він міг би накликати лихо на самого короля і його двір.

Пішов король до замку, думав-думав і каже: „Треба буде чарівника лестощами задобрити, обіцяти ласку...”

Тоді король сам поїхав до хати, де мешкав Добромир.

— Чи не міг би ти, чужинце, стати на службу в мене? Ти мав би в нас більшу пошану, ніж сам воєвода.

На те відповів Добромир:

— Я маю свого князя, служу йому та народові, над яким він панує. Ти, королю, завдав йому велику кривду, напавши війною на його край. Але пам'ятай: у моїм краю є чарівники ще могутніші, ніж я. Вони могли б зачарувати тебе і весь твій двір. Але вони вислали до тебе мене, свого челядника<sup>30</sup>, щоб визволив з неволі нашу князівну. Якщо ти цього не зробиш, вони прийдуть сюди і запалять усі твої ріки.

— Я відпущу її на волю — сказав король, побілілий зі страху. — Її вже приготовляють у дорогу.

— Цього ще мало! — додав Добромир. — Ти присягни — і то не раз, а тричі — що більше ніколи ні ти, ні твої наслідники, не будуть нападати на мій край за Карпатами.

30) Челядник — учень ремісника.



Король присягнув. Він подумав собі: „Якщо цей чарівник не хоче стати в мене на службу, то краще хай іде собі від нас куди хоче і не робить нам шкоди”.

На другий день король наказав відпустити князівну Зореславу додому. Її посадили в скляну коляску і повезли зразу в гори Карпати, а далі підгір'ями аж до Перемишля. Добромир їхав на переді на сивому коні, а крук показував дорогу. В кожному українському селі дівчата виходили на зустріч князівні і співали їй привітальні пісні.

Велика радість запанувала в цілім Перемишлі. Князь, що вже вернувся з походу в степи, не міг натішитись донечкою. Він прикликав Добромира і пригорнув його до своїх грудей. Потім улаштували велике народне гуляння<sup>31</sup>, що тривало три дні.

Але Добромир мав іще іншу радість. Його батько і мати були живі. Вони оповідали:

— Коли ми почули, що надходять угорці, ми зробили малу дощану дарабу і поплили річкою Сяном на північ. Туди не дійшла ворожа навала. А потім вернулися в рідні сторони і вже готуємо дерево, щоб відбудувати свою оселю.

Живі були і брати Добромира. Ще коли була війна, вони воювали з ворогами, відбираючи награване майно на карпатських перевалах.

Коли народне гуляння закінчилося, покликав князь своїх дорадників і каже:

— Яку нагороду дамо Добромирові за те, що визволив Зореславу з неволі?

Один дорадник каже:

— Хай буде заступником князя, коли князь виїжджатиме поза межі своєї держави!

Другий мовить:

— Зробім його воєводою!

Третій:

— Даймо йому багатий двір, багато слуг, хай він живе там як великий вельможа!

Добромир відповів на це:

— Я послужив своєму князеві і рідному народові. Це мені найкраща нагорода. Дозвольте мені залишитися тим, що я собі вибрав, пішовши в світ з батьківського дому. Я навчився любити свій рідний край, помагати бідним і нещасним людям, радити їм у лихий годині та служити всім, що моєї ради будуть потребувати.

Тоді Добромир поклонився князеві, всьому народові і — пішов туди, в Карпати, до свого вчителя, доброго чарівника.

31) Гуляння — всенародна забава з музикою і танцями.



### Н о я с н е н н я

1. В Етіопії можна і тепер бачити такі дома, які Добромир будував у нашій казці. Вони не подібні ні на печери, ні не збудовані з будь-якого будівельного матеріялу, а їх стіни — це частина скелі, з якої вони витесані. Лише кругом них довбають скелю.
2. Дві інші роботи в казці, які виконав Добромир — це використання природного (земного) газу, що міститься в глибині землі. В ті часи, в які переносить нас казка, люди ще не знали ні вугілля, ні нафтової ропи, ні земного воску, ні природного газу. Але на те є і казка, яка ніби каже, що був один чарівник у Карпатах, який знав про земний газ (називав його „духом землі”), бо бачив, як газ виходить то тут, то там з-під землі, з дна рік або вибрижує водограями з багна. Це трапляється і тепер. Кілька років тому „горіла” ріка Дністер, коли газ пробивався з-під його дна. Так само в Україні газ, що прорвався на поверхню землі, запалений взимі, викликав дивне явище: кругом нього росла трава, а на деревах пуп'янки розвинулися в листя — поки інженери отвору не заткнули. В Кавказі газ, вирвавшись з-під землі, горів ясним полум'ям десятки років, так що тамошні забобонні люди приходили до нього з поклоном, мов би до якогось бога. Аж одного дня вогонь загас, бо десь у глибині якийсь струс заткав йому доступ на поверхню землі.
3. Четверта й остання робота, яку виконав Добромир — це вже казковий мотив. Він частинно позичений з повісти арабського походження, яку за княжих часів переклали на староукраїнську мову.



**Члени Видавничого Комітету Творів Романа Завадовича в Чикаго:**  
**Галина Грушецька — голова; Олена Прийма — заступник голови;**  
**Роман Заяць — секретар і адміністратор; Ігор Прийма — скарбник;**  
**Дмитро Грушецький, Оксана Роздольська і Роман Завадович мол.**  
**— члени.**

**Друкарський склад виготовлено в Українській Друкарні „СТАВРОПІГІЯ”**  
**Linotypesetting by STAUROPEGION Ukrainian Printing Company**  
**2226 West Chicago Ave. Chicago, Illinois 60622**

**Printed in USA**  
**CHICAGO PRESS CORPORATION**  
**1112 North Homan Ave. Chicago, Illinois 60651**



**ВИДАВНИЧИЙ  
КОМІТЕТ**



**ТВОРІВ  
РОМАНА  
ЗАВАДОВИЧА  
В ЧІКАГО**